

Nº I - 3-a jaro

Decembro 1943

EL NIA HISTORIO (lasta daŭrigo kaj fino)

La ĉefo de la Hispanaj armeoj estas Aleksandro Farnese kaj tiu tre kapabla stratego sukcesas ĉian venki. Aliflanke Filipo zorgis ke ne plu venos periodo sen regento kaj kiam efektive Don Juan subite mortis tuj la nova regento estis Aleksandro Farnese.

Aleksandro Farnese ne nur estis kapabla stratego sed ankaŭ kapabla diplomato.

Li bonege utiligis la fakton ke malgranda grupo de tre agemaj protestantoj regadis multajn urbojn kaj tiranis je la Katolikoj kiuj loĝis tie. Denove formas sin partio kiu volas interpaciĝi kun Aleksandro Farnese. La malkontentuloj formas la unuiĝon de Atrecht kaj tuj la respondo de la alia flanko venas: la unuiĝo de Utrecht. Estas fakto ke en la unuiĝo de Atrecht oni trovas preskaŭ nur Valonojn kaj en tiu de Utrecht preskaŭ nur Nederlandanoj. Sed estas vere ankaŭ ke je tiu momento preskaŭ en ĉiuj Nederlandanoj urboj sekto de malmultaj Protestantoj direktis kaj de nenkompreneble aliĝis al Utrecht. Oni do ne bone povas scii kion estas farintaj tiuj urboj se estus restinta Katolika urbestraro. Tio estas la malsukcesego de la politiko de Oranje Pro la kulpo de la Protestantoj kiuj skandale kaj tre kruele atakis la Katolikojn la Katolikoj nun estis perditaj por la "komuna intereso". Oranje sukcesis venki grandegajn malfacilaĵojn kiel ekz. la malmutilon de la "hilddotruado" sed kiam daŭre la Protestantoj tiranis la Katolikojn (ekz. la kruelega persekutado de Luney v.d. Marck kiu mortigis la martirojn de Gorcum) (ekz. la sistema forĉasado de ĉiuj religiuloj tie kie la Reformistoj estris) (ekz. la konfiskado de la bienoj kiuj apartenis al Katolikoj ktp.) tiam Oranje finfine estis senpova. Despli bedaŭrinda estas tio, ĉar plejparte la anoj de la nova religio faris ĉion en bona intenco: ili sentis sin apostoloj. Notinda estas ke unu de la plej fervoraj Protestantoj Luney v.d. Marck denove venis ano de la Katolika religio?!

Nun la evoluo rapide fariĝas; la novaj okazaĵoj rapide sinsekvas. Aleksandro Farnese intertraktas kun la unuiĝo de Atrecht kaj akordiĝas je tiu ĉi tri kondiĉoj: 1) la Hispanaj soldatoj foriros el la lando; 2) nur tiuj impostoj estos postulataj por kiuj ekzistas aprobo de la enlandaj regnantoj; 3) pli de enlandaj regnantoj funkcios en la ĝenerala estrado de la Nederlandoj.

Por savi kio estis ankoraŭ savobla estis nun necese al Oranje intenco kunlabori kun la Calvinistoj. Al ili li turnas sin publike nun la Hispana reĝo deklaras lin birdlibera kaj en sekreto promesas grandan premion por kiu mortigas lin. La gajninto de la premio estis Balthazar Gerard kiu en Delft plenumis sian krimon. Tie ekzistas nun muzeo kie oni montras la lokon kie tio okazis.

Aleksandro Farnese efektive forkondukas la Hispanajn soldatojn el la lando....sed en la direkto de la Nordo por konkuri la ribelantajn urbojn. La unua urbo kiun li konkeras estas Tornako (Doornik). Kaj la kondiĉoj kiujn li trudis al ili estas eksterordinare kaj antaŭ tiam neniam tiel bonaj: 1) la soldatoj povas foriri el la urbo; 2) oni tute ne ŝtelos nek bruligos; 3) la Protestantoj devas konvertiĝi se ne ili devos foriri el la urboj post kiam ili estos formetintaj siajn kunportebajn posedaĵojn kaj vendintaj la nekunportebajn. Tiaj kondiĉoj rompas la rezistemon de la aliaj minacataj urboj. Unu post la alia Al. Farnese konkeras ilin kaj fine en 1585 ankaŭ Antwerpen. Je tiu momento kiam Al. Farnese pretigas sin por konkuri ankaŭ la Holandajn urbojn, Filipo II-a revokas lin al Francujo por tie eniksiĝi en la religiaj militoj. Nur kelkajn jarojn poste Al. Farnese revenas por daŭrigi la konkeradon sed estis tro malfrue. La Holandanoj havis la necesan tempon por organizi la protektolinion malantaŭ la muretoj kaj flugoj. Aleksandro Farnese malsukcesis. Kaj tiel efektiviĝis disigo de la Nederlandanoj en 2 partoj. Unu parto vivas denove sub la jugo hispana. La alia iras al politika sendependeco kaj fakte jam estas sendependa.

Okazas nun granda en- kaj elmigrado. La Protestantoj de tie ĉi iras al la Nordo kaj multaj nordaj Katolikoj venas tien-ĉi.

La norda parto iĝas lando de libereco tiel ke eĉ Katolikoj de tio ĉi (ekz. Simon Stevin) iras Norden. Ankaŭ el Francujo multaj Hugenotoj venas al la Zelandaj insuloj. La sekvanta jarcento, la deksepa, estas la ora jarcento de Nederlando rilate al komerco, arto, prospero. Tiun oran epokon ili dankas egalparte al la Nederlandanoj (Flandroj, Brabantanoj kaj Limburganoj) kiuj venas el la Sudo, kiel al siaj propraj infanoj. En la universitatoj, komercaj institutoj, regnado, multaj suduloj funkcias. Ekz. la Gentano Lieven De Key farigas la urbokonstruiston de Harlen. La Brugano Goufrus estis rektoro de la universitato de Leiden. La Bibliokonisto konsistis preskaŭ je duono el Sudnederlandanoj. La Sudo iras al trankvileco, sed estas la trankvileco de morto. Post la Hispana premelegado la Sudo konas ankoraŭ la Aŭstrion kaj Francan regadojn. Tiel ke la popolo tute ne plu konscias pri nacia fiereco kaj nacia honoro.

POSTVORTO: Tiu parto de nia historio donis eblecon al multaj historiistoj por inter si batali: scienca batalo. Oni faris la demandojn: Kio estis la plej profunda kaŭzo de la disiĝo de la Nederlandanoj. Kelkaj respondis: la nacia malsimileco. Aliaj respondis: la religia malsimileco. Aliaj malpravas. Ĉar kontraŭ la tezo de la unuaj, la disiĝlinio kuras ĝuste neze tra tri branĉoj de la Nederlanda popolo: la Flandroj, la Brabantoj kaj la Limburganoj. Kaj, kontraŭ la tezo de la duaj, la nordo iĝis ĉefe Protestantaj kaj la sudo iĝis ĉefe Katolika nur post la disiĝo kiam la Protestantaj Suduloj eligris al la Nordo kaj kiam la Katolikaj Norduloj enigris en la Sudo. Cetere la Protestantismo ekestis tute en la Sudo de Nederlando, nome en Foperinge, Hondschote kaj Ĉirkaufoj. La kaŭzo de la disiĝo estas nur: historia hazardo. Neze en sia konkerado Aleksandro Farnese devis halti al la Nederlanda akvolinio kaj reiri al Francujo kaj kiam li revenis, la akvolinio estis tiel fortigita ke li ne kapablis plu konkuri en la linio sed nur ekster ĝi. Efektive estas nur jarojn poste ke la holandanoj rekonkeris la nordan parton de Brabant kiu unuiĝis tiel al la Nederlanda ŝtato.

Eĉ Belgenaj historiistoj kiel Prof. Van Houtte de la Universitato de Gent akceptas tiun tezon kiu estas laŭstre pruvita kaj traktita en la verko de Prof. Goyl "Geschiedenis v.d. Nederlandsche Staat".

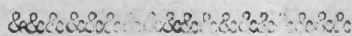
En tiu verko la aŭtoro ankaŭ pritraktas la rolon de la fakto: la lingvo en la historio de la tutnederlanda popolo. Li faras tion kun strikta objektiveco kaj kun tre granda kaj tre profunda kono de la historiaj okazintaĵoj tiel ke lia verko estas la plej bona libro de historio kiun ni havas.

(verkis per la revuo Drs. F. Roose)

X X X X X X X X X X X X X X X X

TIUJROJN KIUJN VI DEVAS KONI - Markies Louis de Beaufront.

Omdat hij het hoofd geworden is van het schisma tegen Esperanto kunnen we hem niet rangschikken onder de "Esperantistoj kiujn vi devas koni".
 Hij werd geboren op 3 Oktober 1855 te Parijs. Voor zijn linguïstische studies was hij in de leer bij de befaande Max Müller vanwie hij later een lovende uitspraak verkreeg over E^o. Alhoewel hij geen geestelijke was studeerde hij toch de Dominicaansche filosofie en behaalde zelfs het doctoraat in de theologie. Hij maakt daarna vele reizen waaronder zelfs naar Indie en alhoewel hij Engelsch, Duitsch, Spaansch, Italiaansch, Hongaarsch en Araabsch kende kon hij zich toch niet overal verstaanbaar maken. Daardoor kwam hij op het idee van een internationale taal. Na een financiële catastrofe en een zeer erge ziekte werd hij privé onderwijzer bij vrienden. Dan stelde hij het "Adjuvanta" waarvan het handschrift later verdween, scheen het toch. Hij werd de eerste Fransche Esperantist; reeds in 1888 richtte hij een tijdschrift op in de "Société Française pour la propagation de l'E^o" (S.F.P.E.). Hij was de eerste die een volledige E^o-grammatica ontwierp. Tusschen 1892-1905 gaf hij verschillende leerboeken uit en wist vooraanstaande geleerden voor het Esperanto te winnen. In 1894 was hij nog tegen alle hervormingen gekant. Maar in 1900 stelde hij zelf een hervormingsproject voor onder de naam "Ido". Dit bracht scheuring en hij werd het hoofd van de "Ido"-beweging.



KIEL ONI ĜIN ESPRILAS EN ESPERANTO ?

- Por malsanulo forto, por kokido la morto () Den een zijn dood
- Safo donas sian lanon, por ke la mastro havu panon () is den ander zijn brood.
- Tio estas nakulo en nia okulo (Dat is mij een doorn in het oog)
- El flano sin altiri, en fajron eniel (Van den regen in den drop komen.)

BIJ DEN DERDEN JAARGANG

Onder zeer ongunstige omstandigheden en moeilijkheden allerhande zetten wij ons werk voort. Onze eenige steun: de sympathie van enkelen. En vooral dit: dat het aldus lukt Esperantisten te vormen die waarlijk Esperantist zijn zijn in nerg en been; door inzicht overtuigd van onze ideologie; idealistisch gestemde levensvrienden; op weg om als flinke persoonlijkheden eens een licht te zijn en een steun voor allen, die met hen in betrekking komen. Dat zet ons aan in dien zin voort te werken met de geringe middelen waarover wij beschikken; gezien dat enkele van onze beste krachten van ons verwijderd zijn; gezien dat we niet door nieuwe leergangen onze groep kunnen aandikken; gezien ook dat alle internationale activiteit noodgedwongen stil ligt en wij onze aanhangers dan ook ongeveer niets kunnen aanbieden; gezien dit alles is ons blad toch nog een geheele prestatie. Er zijn enkele punten die evenwel volstrekt moeten verbeteren: 1) er moet meer medewerking komen in dit verband stippen we graag aan de zeer belangwekkende artikels van A. Norro en André Claeys. Ook krijgen we nu inzendingen van gedichten doch slechts van één. Er zijn er echter méér in de groep die iets zouden kunnen doen. Als vb. van het gemakkelijkste: ieder heeft zoo al eens een avontuurtje meegemaakt, zeer bepaalde indrukken opgedaan of ondervindingen. Tracht dat eens in goed Esperanto op papier te zetten en zendt het in.

2) er moet volstrekt meer belangstelling getoond worden voor sommige rubrieken. Kunt gij U indenken hoe onthoedigend het moet zijn na iedere keer na lang zoeken en overleggen een aardige "enigmo" geplaatst te hebben, om zoo te zeggen geen oplossingen te ontvangen? Er komen ook quasi geen reactie op hetgeen verscheen in het studieboekje. Nochtans zoudt gij moeten bereikt hebben van ook op taalkundig gebied volwaardige Esperantisten geworden te zijn. Gelegenheid hebt gij alleszins. Het komt er op aan U in te zetten en aan te pakken. Zelfs over de artikels die tot discussie konden aanleiding geven kwam niets binnen. Doch wij hopen op verbetering in dien zin. Met enthousiasme en met de beslistheid onze beste krachten er aan te wijden zetten wij den darden jaargang in. Wij zijn het ten andere verschuldigd aan onze vrienden, die nu in den vrede zijn en die eens wederkeren.

Gij zijt er U toch van bewust dat ge een blad en een groep vertegenwoordigt die wat meer beteekenen dan wat gewone amuzementsclubs? Is het niet van het waardevolste een goed mensch te zijn? en een idee te verkondigen en een levenshouding waaraan al de U ooringenden nood hebben en door gemis van hetwelk zij allen U minderwaardig zijn? Draag hoog in U het woord en de boodschap van Kristus en het woord en de boodschap van enkelen, waaronder Zamenhof, die, den nood van den tijd aanvoelend, de praktische werken gaven en den weg aantoonen waarlangs men moet opklimmen om ideale menschengemeenschap te bereiken.

Vivu Zamenhof, vivu Esperanto, vivu niaj grupo kaj revuo "Paco kaj Justeco".

Via Prezidanto.

88888888888

LITERATURA ANGULO : - (daŭrigo de la tradukado de "Simforosa" de Felix Timmermans)

.....Ŝi re kaj re preterprenas la 3 blankajn betulojn. Ankoraŭ li ne estas tie, sed vere ne jam sonis la oka. O! tempo daŭradas. Ŝi bedaŭras ke ŝi lin skribis. Ŝi tamen trovas ke ŝi ion tro riskas, sed afero nun okazis kaj nenion ŝanĝeblas.

Ŝi volus reiri hejmen, sed kion Martinus pensos se li venos?

Plej bone estus tamen ke li ne venos; oĝ ŝia koro tiel maltrankvila estas; kio okazos. Dio scias kiel kolera li estos. Kion li pensos pri ŝi? Pro tio estus ankoraŭ pli bone ke li venos, tiam ŝi povas ŝion diri. Jes, ŝi devas ĝin diri al li; ŝia koro troplenas, ŝi ĝin rakontus al seĝo. O, ke ŝi lin tiel amas. Kaj nun ŝi iras kaj revenas preter la 3 betuloj kiuj kontrastas kontraŭ la malhela muro de la beginejo ŝi rediras en si nen la vortojn kiuj ŝi diros al li.

Malrapide la horloĝo faligas sia sonojn kaj subite Simforosa aŭdas paŝon post ŝi. Ŝi ne kuraĝas postrigardi haltas kaj sentas la sangon alfundiĝi en siaj kruroj.

"Ĉu vi?" demandas la mola, singlana voĉo de Martinus.

Tiam ŝi turnis sin al li kaj kun tremanta voĉo ŝi sopiras: "Tago, Martinus".

Li dirigite rigardas ŝin kaj en la krepusko ŝi vidas tra lia ridado liajn grandajn blankajn dentojn.